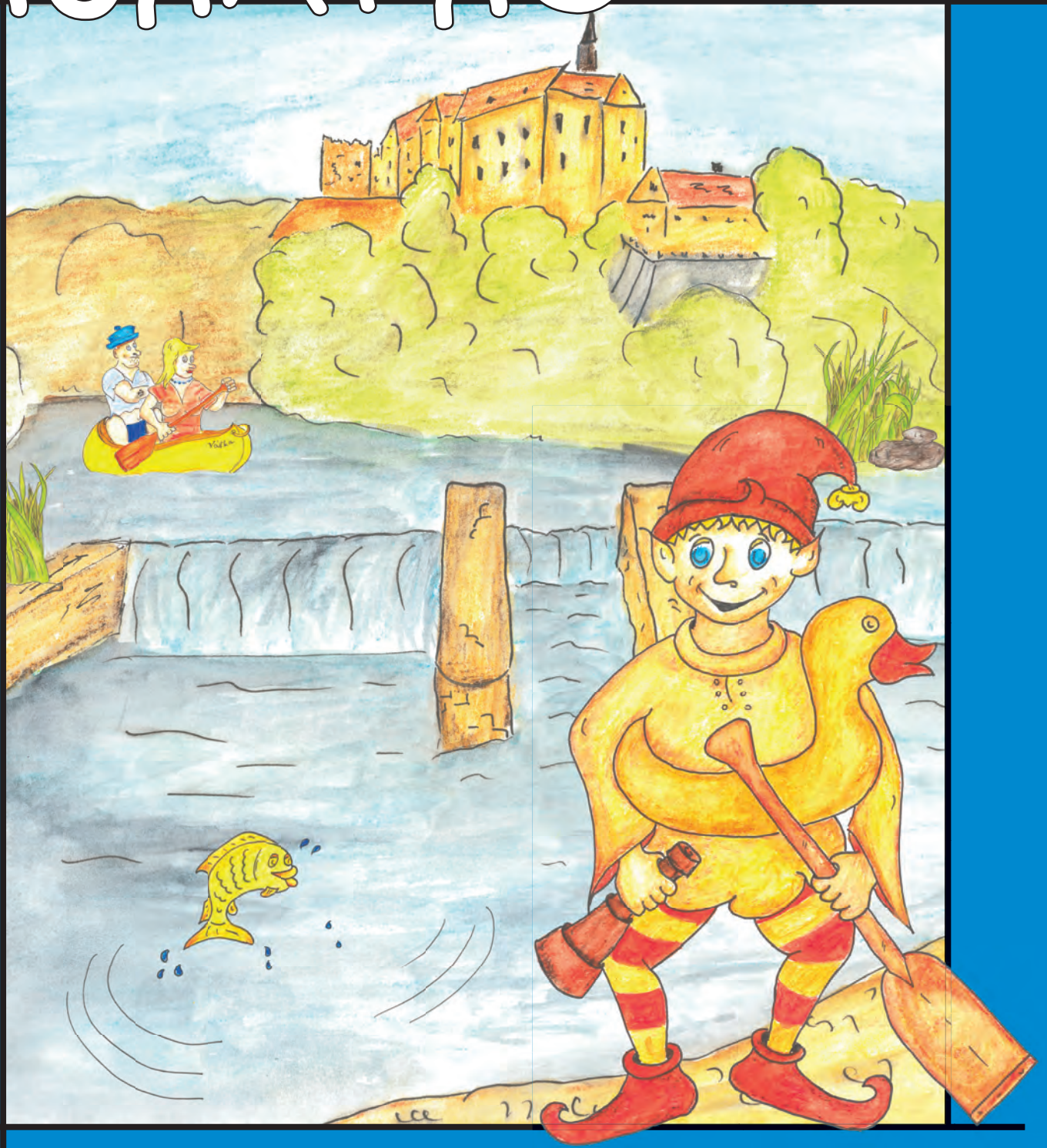

POSÁZAVSKÉ KUKÁTKO

ANEB PUTOVÁNÍ PO ŘECE

Ahoouuuoj holky a kluci,

není těžké uhádnout, kam jsme se s Kukátkem tentokrát vypravili! Budeme putovat po řece, a to dokonce hned dvakrát. Vypravíme se k řece Sázavě, necháme se očarovat její krásou, ale navštívíme i místa kolem tajemné řeky Berounky. Přestože každá z nich pramení a protéká jinými místy, jsou si v mnohém podobné. Obě obklopují přírodní krásy, starobylé památky i zajímavá místa, která stojí za návštěvu. Na konci své cesty se obě dvě vlévají do matky řek – do řeky Vltavy.

Na výlety se vypravíme zase společně se skřítkem Kukem a můžeme vám slíbit, že se setkáte i s dalšími bytostmi a tvory, pro které je řeka domovem.

Naposledy jsme s Kukem vandrovali krajem a leccos zajímavého jsme se dozvěděli o řemeslech, která přežila staletí a lidé se jimi dodnes zabývají. Našemu skřítkovi

se tenkrát tak zalíbilo v keramické dílně, že se dal k hrnčířskému mistrovi do učení a pro samé hrnečky málem zapomněl i na naše nové Kukátko.

Teď už Kuk ale netrpělivě čeká, aby se mohl společně s vámi vydat na cestu.

Držte si klobouky a čepice, pojedeme pěkně z kopečka – rovnou k řece a po ní ještě dál!

Každá řeka má někde svůj začátek – pramen, který vyvěrá ze země v horách nebo hlubokých lesích. Malý potůček postupně sílí, zakrátko se z něj stane horská bystřina nebo říčka. Do ní se vlévají další potoky, až spo-

lečně vytvoří řeku, která se vine krajinou, protéká městy, mívá skály a zařezává se do údolí.

Řeka Sázava začíná za rybníkem Velké Dářko, který napájejí potůčky přitékající z lesů na Vysočině. Řeka Berounka vzniká zase soutokem dvou jiných řek: Mže a Radbuzy.

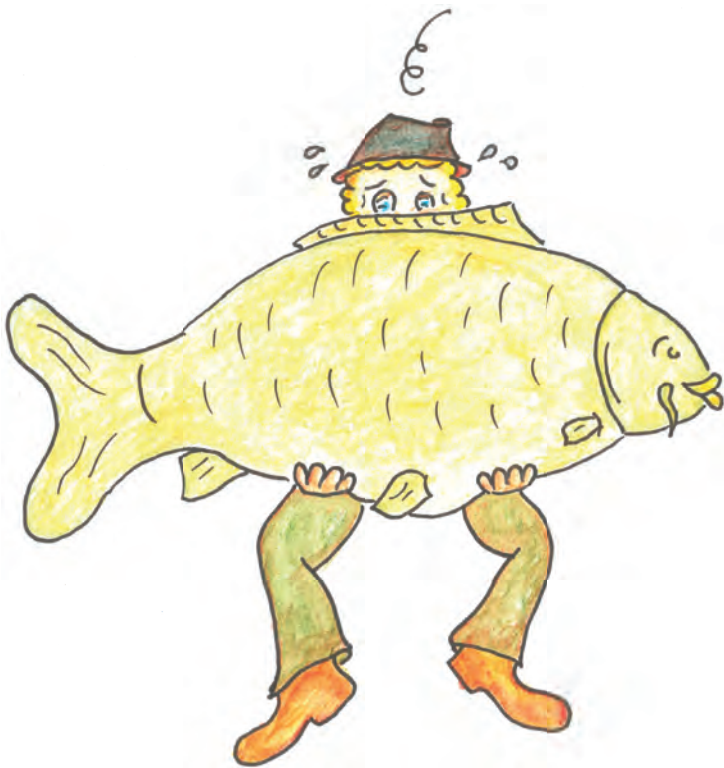
Prameny řek jsou vždycky obestřeny tajemstvím a jen pramínkové víly vědí, kde se skutečné prameny řek ukrývají.

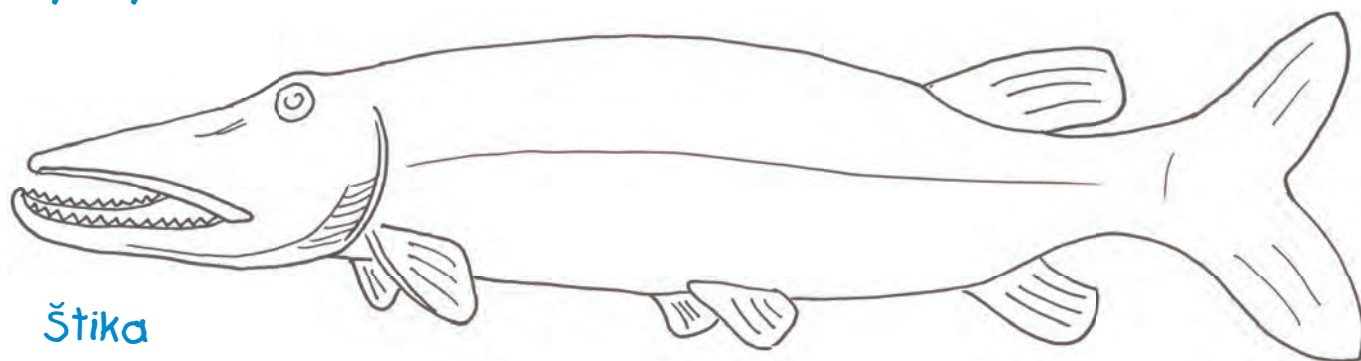
Ryby a rybáři

K řece neodmyslitelně patří rybáři, kteří od jara do podzimu mlčenlivě vysedávají na břehu a trpělivě čekají, až se ryba chytí na návnadu. Lidé loví ryby odjakživa, rybí maso bývalo dříve důležitou součástí jídelníčku. Dnešní rybáři chytají převážně pro potěšení, proto také většina z nich chycené ryby pustí zpátky do vody. Ulovenou rybu si opatrně změří, zváží, zapíší, někdy i vyfotí a pak jí darují svobodu. Dokonce existuje i sportovní rybaření, ve kterém se soutěží, kdo uloví ve stanoveném čase více ryb.

Víš, co patří mezi rybářské potřeby? Vyškrtej předměty, které se k rybaření nepoužívají.

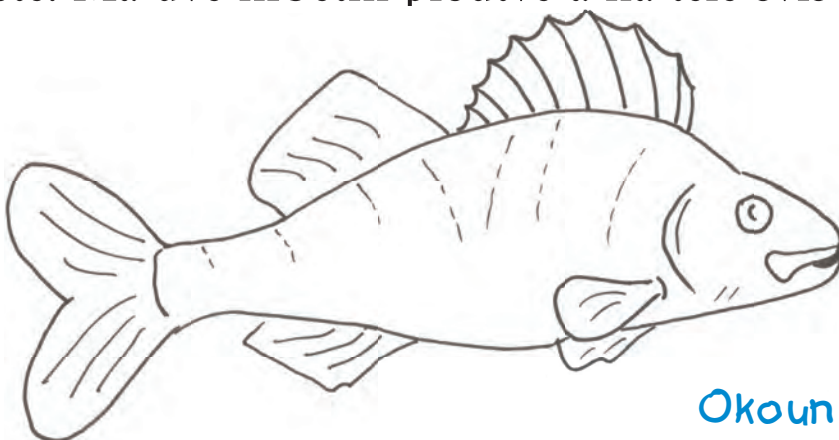
Ryby

Štika

Štika je protáhlá válcovitá ryba, zelenavě zbarvená, se světlými skvrnami, kterými se maskuje. Patří mezi nejznámější dravé ryby. Má velkou hlavu s širokou tlamou plnou ostrých, dozadu zahnutých zubů, její kořistí jsou menší ryby. Ty se jí ale bát nemusíš – ani při koupání v řece.

Okouna si nikdo nesplete. Má dvě hřbetní ploutve a na těle svislé tmavé pruhy. Ploutve na břiše a ocase mají červenou barvu. Je také dravý jako štika, ale je mnohem menší. Jeho šupiny jsou drobné a drsné.

Okoun

Úhoř má dlouhé úzké tělo, které svým tvarem připomíná hada. Je to noční lovec, který nemá rád světlo. Ve dne se ukrývá mezi vodními rostlinami, nebo se zahrabe do bahna na dně řeky. Úhoř je tažná ryba, to znamená, že dospělí úhoři putují do Sargasového moře v Atlantickém oceánu, kde se rozmnožují.

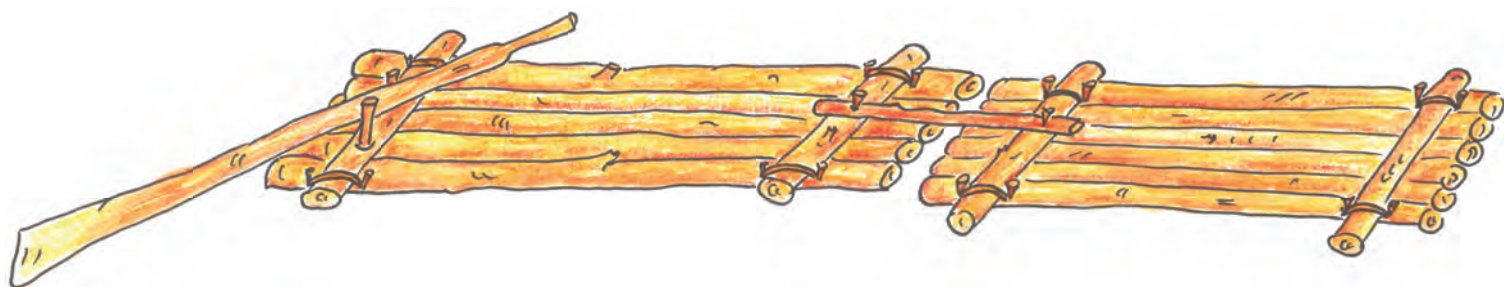

Úhoř

Plavení dřeva

Ještě na začátku minulého století jsme mohli na řekách spatřit dlouhatánské vory. Vor je jedním z nejstarších plavidel, které se člověk naučil vyrábět a používat. Tvoří ho otesané kmeny stromů, které jsou k sobě svázány. Voroplavbou se dopravovalo dřevo do skláren, kde sloužilo jako topivo, a také do měst na stavby domů a mostů.

Na Sázavě se plavilo hlavně na jaře a na podzim, kdy teklo v řece dostatečné množství vody. Vory měřily na délku sedm metrů a byly svázány z dvanácti kmenů. Sázavští plavci, jak se říkalo mužům, kteří řídili vory, se dělili na dvě skupiny: Hornáky a Dolňáky – první plavili dřevo jen do Čerčan, druzí pokračovali z Čerčan do Davle, kde se Sázava vlévá do Vltavy.

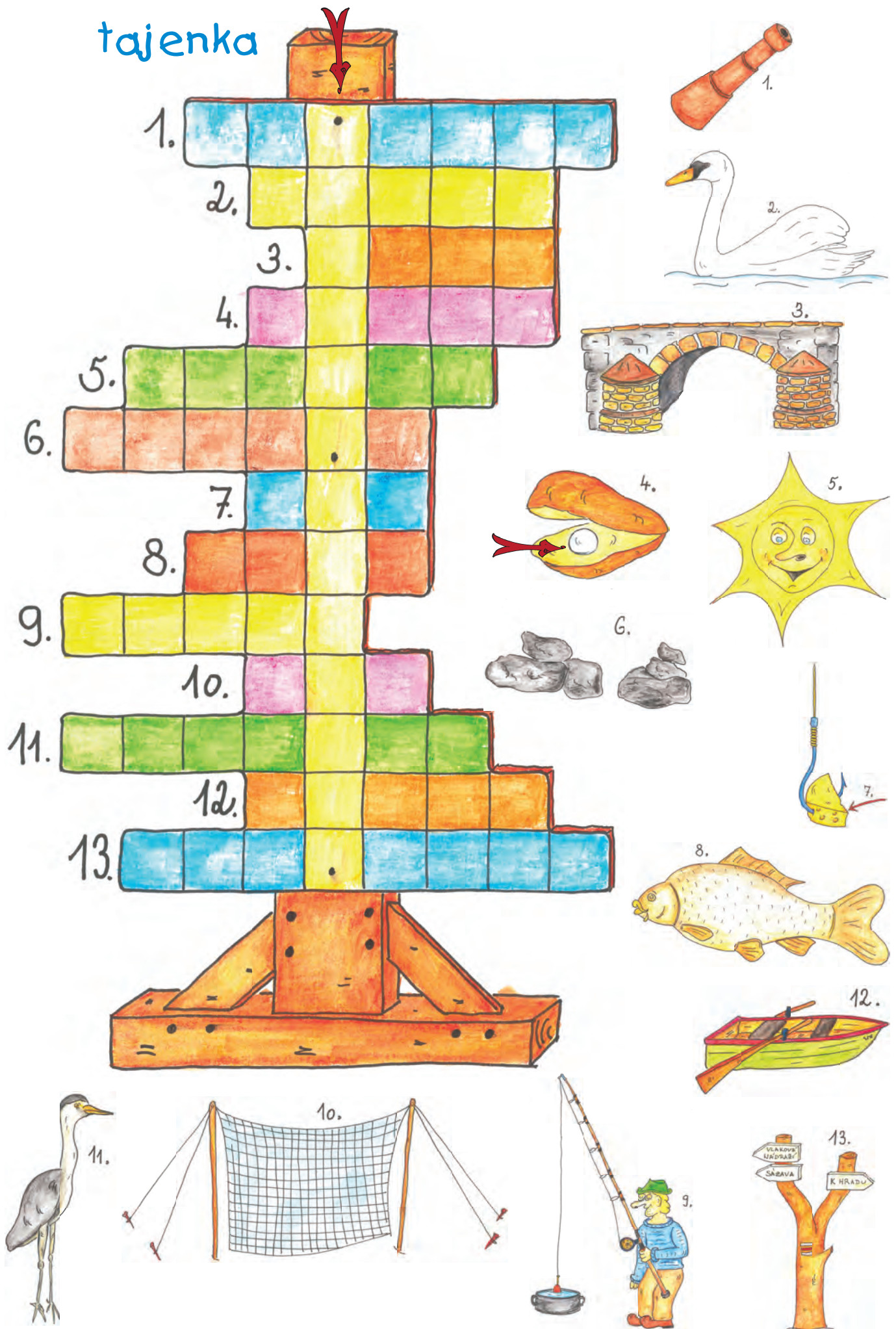
Po Berounce se plavily vory hlavně z Křivoklátska. V tamních leších byl dostatek kvalitního dřeva, které se také splavovalo na lodích. Prázdné lodě pak nazpátek proti proudu tahali koně.

Později podél obou řek lidé postavili železnici, dřevo a také kamení se začalo dopravovat nákladními vlaky, které byly rychlejší. Voroplavba postupně zanikla a obrázky vorů už nejspíše spatříš jen v muzeu nebo na výstavě připomínající dávný život na řece.

V tajence je ukryto místo, ve kterém mělo plavení dříví po řece Sázavě dlouhou tradici. Ještě před dvěma staletími bylo hlavním povoláním zdejších mužů, kteří dokázali vázat vory a potom s nimi proplout nebezpečnými říčními zákruty a dopravit dřevo až do Prahy.

tajenka

Jak Kuk potkal vílu Sázavenku

„Kuku kuku“, doznívalo Kukovi v uších, když ho probudilo šimrání na palci, který se mu klubal z pruhované ponožky. Kukovi se o kukačkách zdálo často, protože se sám vyhlíhl z kukaččího vajíčka.

Protáhl se, podrbal za uchem i na palci a hned ho napadlo, jak dlouho asi spal. Usnul totiž v teplém odpoledni, když ho řeka zanesla do zátočiny skryté pod větvemi staré vrby. Jak se tak loďka pohupovala na hladině a vrbové listy ševelily ukolébavku, Kuk tu usnul, sotva vyndal pádlo z vody.

Ted' se ale na hladině zrcadlily dlouhé stíny stromů, řeka byla najednou tišší a tajemnější, ani zpěv ptáků nebyl slyšet. Někde ryba pleskla ocasem a Kuk se skoro lekl. Stále měl pocit, že ho někdo volá. Zabral pádlem, rychle se odrazil od břehu a po proudu se vydal za tím tenkým hláskem, který volal jeho jméno. Potichu proploval kolem mlčenlivých vrb a olší, až před sebou spatřil kameny vyčnívající z řeky.

Proud ho unášel přímo k tomu kamenitému ostrůvku. Na poslední chvíli se vyhnul největšímu balvanu, ale hned na dalším loďka uvízla a s trhnutím se zastavila.

Ozvalo se cinkavé zachichotání, asi

jako když padají do řeky oblázky, a Kuk spatřil, že na kameni sedí víla s dlouhými zlatými vlasy, které si smáčí ve vodě. „Tak vidím, Kuku, že jsi na řece stále ještě nováček. Jestlipak tě děda Sázavák už něco naučil?“ zeptala se zvědavě víla. Kuk nebyl schopný ani slova, nakonec celý zčervenal, smekl svou čapku a nesměle pozdravil: „Dobrý večer, kde ses tu vzala?“ Odpovědí mu bylo další chichotání, ke kterému se tentokrát přidali i komáři, kteří zvědavě kroužili kolem. „Já jsem přeci Sázavenka, řeka je mým domovem a mým zlatým královstvím. Ale co tu děláš ty, Kuku? Kdybych tě nepošimrala rákosovou metličkou, tak bys tu snad zůstal až do setmění. Musíš si pospíšet, po tmě může být řeka nebezpečná, už bys měl být dávno na břehu. Ostatní vodáci už sedí u ohně a brzy začnou zpívat písničky, které tak ráda poslouchám.“ Kuk jen přikyvoval hlavou, červenal se čím dál víc a byl rád, že Sázavenka na chvíli sklonila oči a rychle něco napsala na vrbový lístek. Stočený do ruličky ho pak podala Kukovi a líbezným vílím hlasem poprosila: „Najdi prosím moji sestřičku Berunku. Předej jí tenhle pozdrav, už dlouho jsem ji neviděla a moc se mi po ní stýská.“ Než si Kuk zastrčil vílin dopis do kapsy, byla Sázavenka pryč. „Ale kde mám tu Berunku hledat?“ zavolal zmatený skřítek, kterému se konečně vrátila řeč. Zdálky se ozvalo jen tiché volání ozvěny: „Přeceeee na Berouncee, šťastnouuuu cestuuu!“

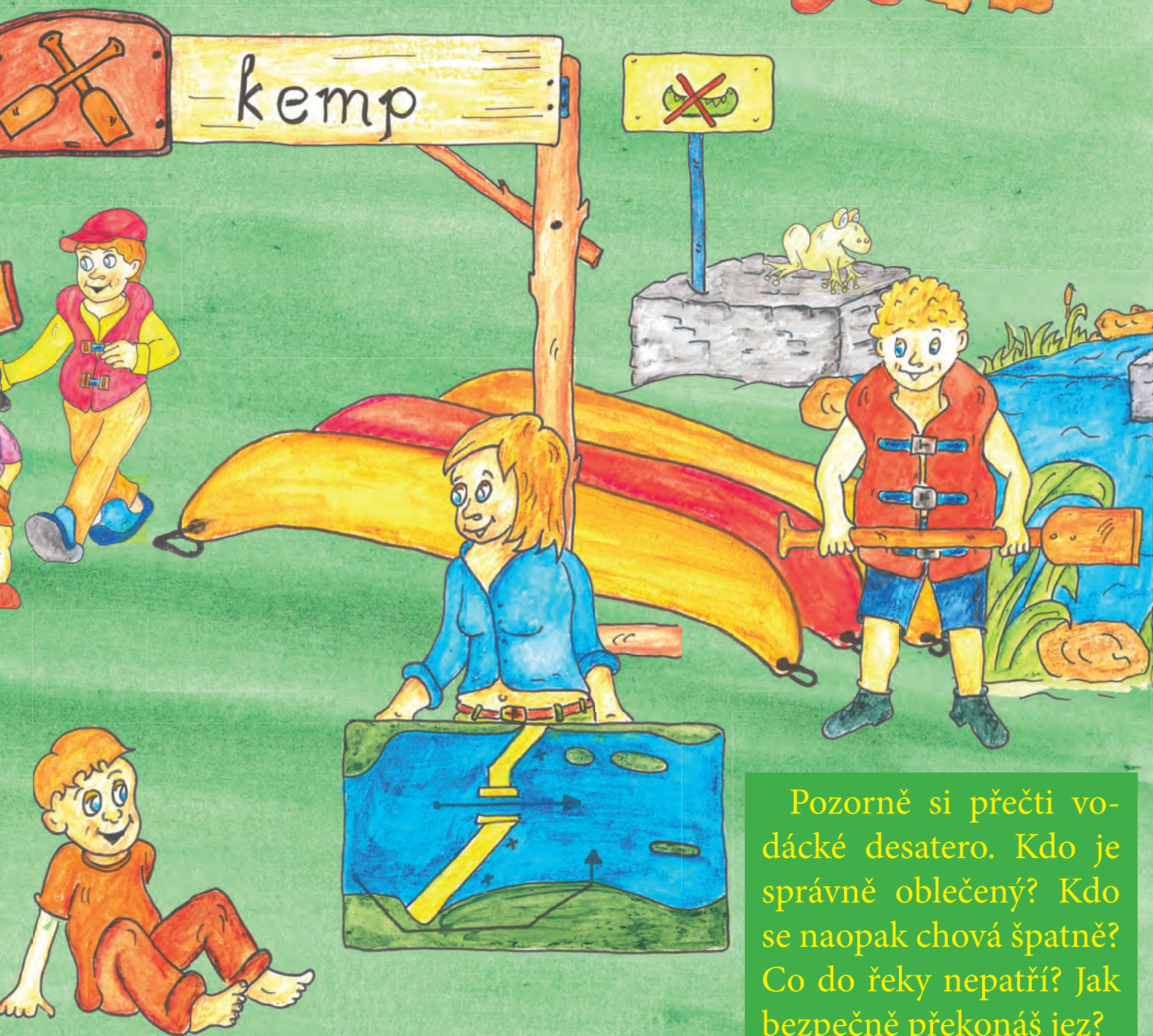
Kukovo vodácké desatero

1. Nepřeceňuj své schopnosti a možnosti. Pokud jsi na vodě poprvé, nech si poradit od zkušenějších.
2. Vyber si na vodu vhodné oblečení a správnou obuv. Důležitá je pokrývka hlavy a také samozřejmě pláštěnka. Žabky ani pantofle na vodu nepatří!
3. Poslouchej dospělé a nepodceňuj sílu řeky. Řeka může být nebezpečná.
4. Nehulákej a nevykřikuj! V řece žijí ryby a na stromech hnízdí ptáci. Když se budeš chovat tiše, možná některé z nich spatříš.
5. Nezapomeň na plovací vestu. Pomůže ti plavat, chrání a navíc tě i zahřeje.
6. Řeka není popelnice. Odpadky do ní neházej, patří do koše!
7. Neskákej do vody na neznámých místech. Může to být nebezpečné.
8. Pomáhej ostatním. Pokud uvidíš někoho v nesnázích, neváhej zastavit a nabídnout svou pomoc, jednou ji můžeš potřebovat i ty.
9. Každý jez může být nebezpečný. Řiď se radami starších, vždy včas přistaň u břehu a jez si před projetím prohlédni.
10. Nauč se poskytovat první pomoc, nikdy nevíš, kdy se ti bude hodit.

Vodácký

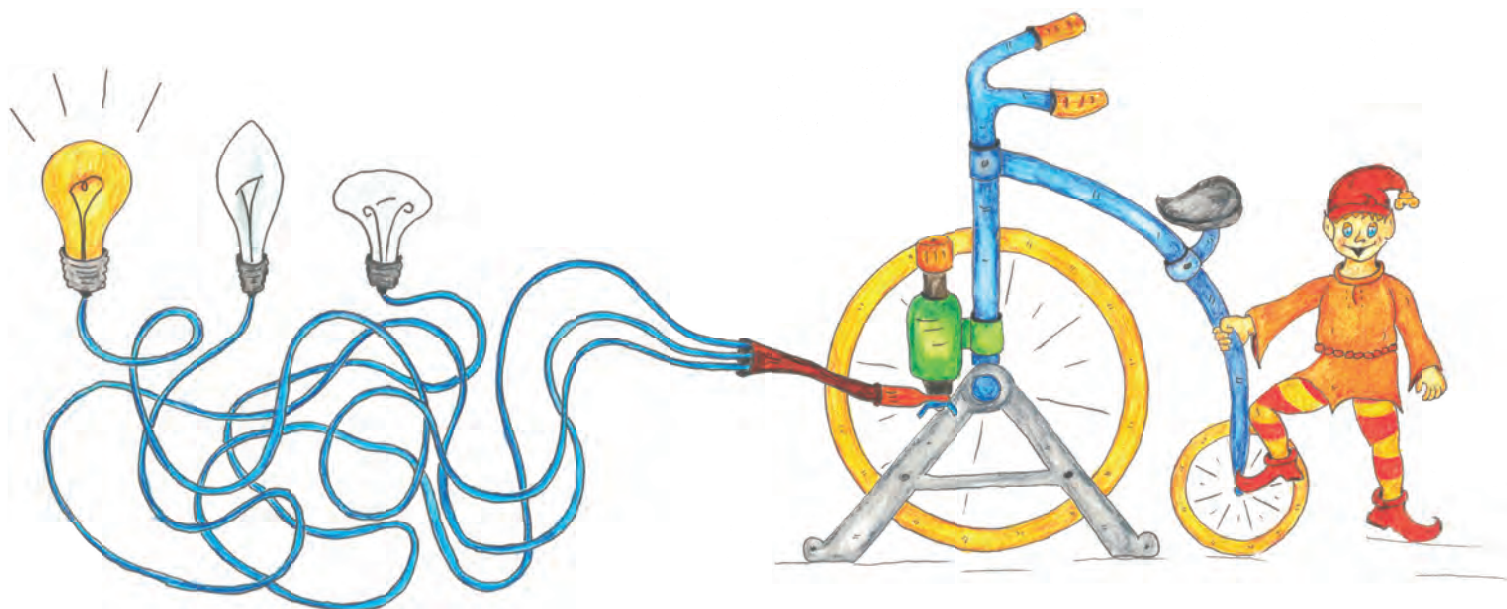

Pozorně si přečti vo-
dácké desatero. Kdo je
správně oblečený? Kdo
se naopak chová špatně?
Co do řeky nepatří? Jak
bezpečně překonáš jez?

Voda pomáhá

Věděli jste, že voda dokáže rozsvítit žárovku? Nebo roztočit pračku či zahřát žehličku? Všechny tyto domácí pomocníky samozřejmě pohání elektřina, která se vyrábí v elektrárnách. Ve vodních elektrárnách, které jsou postaveny na řekách, vyrábí elektřinu voda. Síla proudící vody roztáčí turbíny, a tím vzniká elektřina. Vodní elektrárny najdeme na Sázavě i na Berounce, přírodu kolem řeky neničí, nepotřebují totiž komíny, ze kterých by stoupal kouř.

Malá vodní elektrárna už desítky let spolehlivě pracuje v Ratajích nad Sázavou, ale lidé budují i nové, jednu takovou najdeš ve Smrčném. Na Rakovnicku můžeš navštívit přes sto let starou elektrárnu ve Šlovicích, ze které se stalo muzeum. Stojí obklopena krásnou přírodou na břehu řeky Berounky.

Ž	Á	R	O	V	K	A	D	U	O	R	P
E	A	K	N	U	O	R	E	B	Č	G	R
H	S	E	K	Á	Z	A	R	M	Ch	E	A
L	P	O	Č	Í	T	A	Č	I	Š	N	Č
I	O	S	Á	Z	A	V	A	X	L	E	K
Č	R	A	T	A	J	E	Ů	É	O	R	A
K	Á	N	Č	R	M	S	V	R	V	Á	N
A	K	M	S	V	Ě	T	L	O	I	T	Í
K	O	Č	A	H	E	L	Š	L	C	O	B
E	T	E	L	E	V	I	Z	E	E	R	R
Ř	E	A	K	Č	I	N	D	E	L	Ý	U
E	L	E	K	T	R	Á	R	N	A	N	T

Když vyškrtnáš všechna slova ze čtyřsměrky, zjistíš jméno této malé elektrárny, ve které jsou vystaveny také staré elektrické přístroje.

Sluneční zátoka

Četli jste už Rychlé šípy nebo Záhadu hlavolamu? Tyhle napínavé příběhy napsal spisovatel Jaroslav Foglar. V létě jezdil jako vedoucí na letní tábory do Sluneční zátoky na Sázavě. Táboření na břehu řeky ho inspirovalo k napsání dalšího dobrodružství party kluků, které se jmenuje Hoši od...(tajenka).

Když vyluštíš křížovku, zjistíš, jakou knížku skřítek Kuk teď právě čte.

Táborový den začíná
Ráno si zacvičíme na
V poledne je v jídelně
A večer je samozřejmě
V noci tábor hlídá noční
Okraj řeky je
Na něm jsou kusy skály neboli
Někdy tam rostou také žahavé
Tábory jsou pro holky i

Najdi: Berounka, elektrárna, generátor, kotel, lednička, mixér, mrazák, počítač, pračka, proud, Rataje, řeka, Sázava, šlehač, Smrčná, sporák, světlo, Šlovice, televize, turbína, žárovka, žehlička.

tajenka

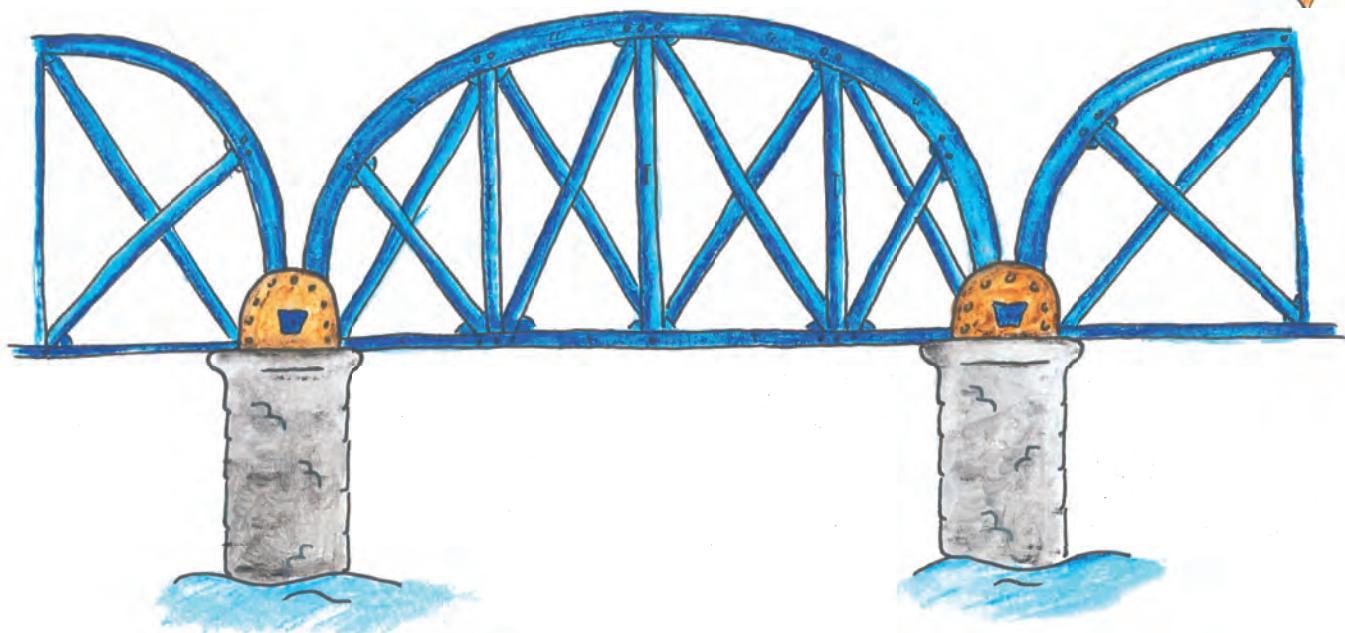
Jak se dostaneme přes řeku?

V dávných dobách lidé používali k přechodu přes řeku brody. Brod bylo mělké místo v řece, kde mohl kůň nebo člověk přejít na druhou stranu. Pro pocestné to bylo důležité místo, proto králové často zakládali v blízkosti brodů hrady, které je měly hlídat a chránit tak putující kupce nebo vznešené panstvo. Jeden z brodů v řece Sázavě strážil hrad Zbořený Kostelec, nad Berounkou byl vystavěn hrad Týřov. Za staletí se z nich staly zříceniny, které se dodnes tajemně tyčí na strmých svazích nad řekami.

Později lidé stavěli přes řeky dřevěné lávky nebo mosty, které ale nebyly příliš odolné. Začali proto stavět mosty z kamene, které měly velmi pevné oblouky a sloupy. Dnes se mosty staví většinou z betonu nebo z kovu. Stojí na pilířích pevně zapuštěných v říčním dně nebo na březích. Jejich části se postupně montují jako stavebnice. Nahoře na mostě bývá silnice, nebo tam vedou koleje pro vlak.

Zříceniny hradů s oblibou kreslil český básník a spisovatel Karel Hynek Mácha, který rád cestoval a navštěvoval krásná místa spojená s našimi dějinami.

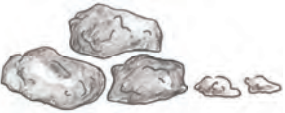

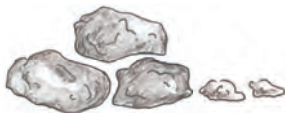

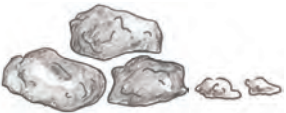

Na skálu dokresli zříceni-
nu hradu a přes řeku nama-
luj most, který spojuje oba
břehy.

O líném sedlákově

Na břehu řeky Sázavy nedaleko města Ledče žil kdysi jeden . Za měl sedlák pole, které bylo plné . Nerostlo tam ani , ani brambory. Sedlák byl líný kameny vybírat, a tak většinu času seděl v chalupě a přemýšlel, jak to zařídit, aby se zbavil a nemusel přitom ohýbat svoje záda. Jednoho dne se před zablýsklo a v oblaku kouře se objevil . Už dlouho poslouchal sedlákovu naříkání, nabídl mu proto, že všechno kamení z pole za něj sesbírá a odnese pryč. Na oplátku musel sedlák podepsat , že jeho duše přijde do pekla. souhlasil, ale musel slíbit, že všechny sesbírá za jedinou noc. Hned příští se čert pustil do práce, sbíral kameny do nůše, lítal nad polem i řekou sem a tam, ale kamení na poli ubývalo jen pomalu. Nakonec čerta zastihlo první ranní zakokrhání ve chvíli, kdy nesl poslední nůši. se musel hned vrátit do pekla, a tak ze vzteku, že svůj úkol nesplnil a přišel o sedlákovu duši, vysypal všechny kameny do řeky. Od těch dob je v těch místech plná kamení.

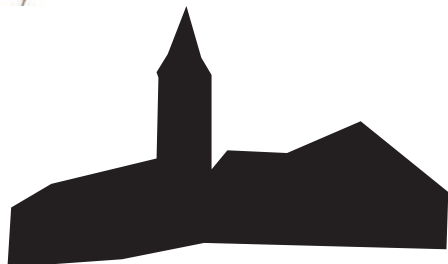

Téhle části Sázavy se říká Stvořidla a řeka je tu skutečně plná balvanů, je tu hodně přejí, málem jsem tu vypadl z loďky. Naštěstí si okolní krásnou přírodu můžeš prohlédnout i ze břehu, stačí si udělat výlet po turistické stezce. Z vlaku vystup ve Smrčné a vydej se směrem na Ledec!

Spoj obrázky zámků a hradů, které můžeš navštívit během svého putování po řece, s jejich správnými názvy.

Ledec nad Sázavou

Zruč nad Sázavou

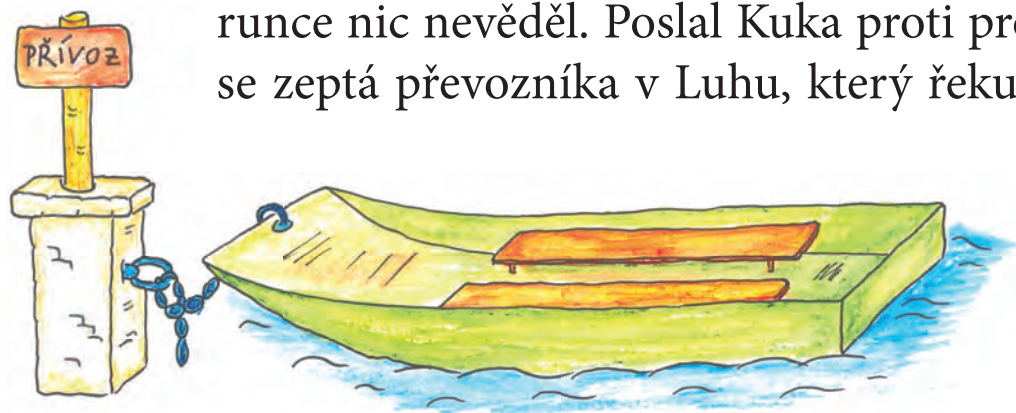
Lipnice

Putování za vílou Berunkou

Kuk nemohl zapomenout na setkání s krásnou Sázavenkou a lámal si hlavu, jak předá dopis, který napsala pro svou sestru Berunku. Nakonec mu pomohla náhoda. Na nádraží v Týnci zaslechl vyprávět turisty z Prahy, že se příště vydají vlakem do Údolí zlatých úhořů. Hned se mu v jeho skřítkův hlavě rozsvítilo a čepička mu radostně poskočila. Už to má! Údolí zlatých úhořů, tak se přece říká kraji spisovatele Oty Pavla, a to je na Berounce! Vždyť Kuk o něm četl, pan kreslíř má doma na policích jeho knížky. Ota Pavel byl vášnivý rybář a jeho povídky o rybách a rybářích se Kukovi moc líbily.

Kuk na nic nečekal, Posázavským Pacifikem se hned svezl do Prahy. Naštěstí potkal mezi skřítky na dráze dost kamarádů, kteří mu poradili, kde nastoupit na správný vlak na Berunku. Vystoupil až ve Zbečně a rovnou se vydal na Hamousův statek za skřítkem Hospodáříčkem. Ten byl tak starý, že si šlapal na vousy, ale o víle Berunce nic nevěděl. Poslal Kuka proti proudu do Branova, ať se zeptá převozníka v Luhu, který řeku zná se všemi jejími tajemstvími.

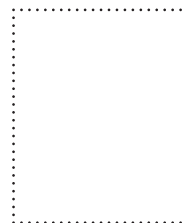

Kuk se tedy vydal na cestu. Cestou zabloudil, dokonce se ocitl

i na Křivoklátu, protože se místo po Berounce vydal proti proudu Rakovnického potoka. Ještě teď slyšel, jak se mu ryby v řece posmívaly. A to jsou prý němé!

Převozník už na Kuka čekal, to se ví, na řece se hned všechno rozkřikne. Půjčil Kukovi malou loďku, aby se mohl vrátit na Nezabudický mlýn, kam chodí Berunka při úplňku zpívat vodnickým dětičkám, aby dobře rostly a nezlobily. A tam také Kuk Berunku nakonec našel.

Když jí předal dopis od Sázavenky, celá se štěstím rozzářila a ten

Jméno autora obrázku:

.....

Věk:

Adresa:

.....

Posázaví o.p.s.

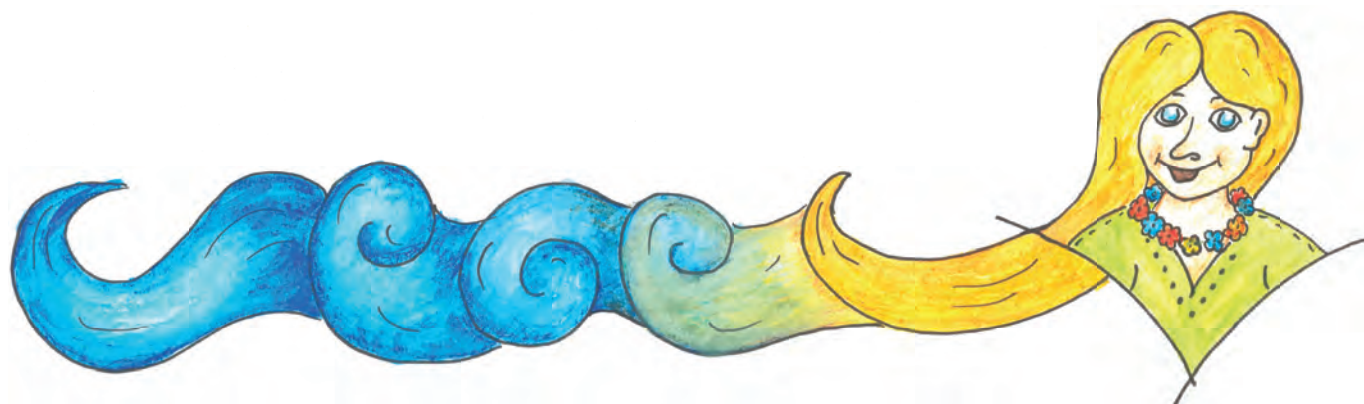
skřítek Kuk

budova piaristické koleje

Masarykovo náměstí 1

256 01 Benešov

večer zpívala tak krásně, že i malí vodníci poslouchali s otevřenými papulami. Nad řekou svítil měsíc a stříbřil hladinu, Berunčín zpěv se tiše nesl a Kuk si najednou uvědomil, že se mu stýská. Stýskalo se mu po domově, po Sázavě a možná, že mu bylo líto, že on ještě nikdy žádný dopis nedostal. Hned ráno se proto vydal na zpáteční cestu, a že to bylo do Prahy po proudu, cesta mu rychle uběhla. Posázavský Pacifik už na něj čekal na nádraží. Když vlak zahoukal a vagony začaly pravidelně rachotit po kolejích, Kuk spokojeně usnul a zdálo se mu o víle Sázavence a jejích zlatých vlasech.

Pozdrav od řeky

Milé holky a milí kluci, na naší pohlednici tentokrát napište vzkaz pro skřítku Kuka a nakreslete mu obrázek z vašeho výletu. Jestli ještě neumíte psát, poproste hezky rodiče nebo starší sourozence, ať vám s tím pomohou. Kuk se už na vaše dopisy moc těší a rád si přečte, co jste zajímavého na Sázavě a Berounce zažili.

Projekt „Řeky se mění“ vznikl ve spolupráci čtyř místních akčních skupin – Posázaví o.p.s., Královská stezka o.p.s., Lípa pro venkov o.s., Rakovnicko o.p.s. Pod výše uvedeným názvem je realizován projekt národní spolupráce z Programu rozvoje venkova ČR, opatření IV.2.1. V tomto projektu plní funkci koordinační místní akční skupiny Posázaví o.p.s. V rámci tohoto projektu byl pro děti vytvořen tento pracovní sešit s názvem „Posázavské Kukátko aneb Putování po řece“.

Vydaly Posázaví o.p.s., Královská stezka o.p.s., Lípa pro venkov o.s. a Rakovnicko o.p.s. v roce 2013 nákladem 20 000 ks • Autor obrázků: Petr Abbe Hroš • Grafická úprava: Václav Pošmurný • Tisk: Pavel Fuksa – GraTypoPrint • Autorka textů a redakční úprava: Kateřina Pavličová • Projekt „Řeky se mění“. ISBN 978-80-87684-10-8

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí